

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 5 (1984)

Ελένη Καρατζά, Καππαδοκία, ο τελευταίος ελληνισμός της περιφέρειας Ακσεράι-Γκέλβερι (Καρβάλης)

Ερμόλαος Αχ. Ανδρεάδης

doi: [10.12681/deltiokms.225](https://doi.org/10.12681/deltiokms.225)

Copyright © 2015, Ερμόλαος Αχ. Ανδρεάδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ανδρεάδης Ε. Α. (1984). Ελένη Καρατζά, Καππαδοκία, ο τελευταίος ελληνισμός της περιφέρειας Ακσεράι-Γκέλβερι (Καρβάλης). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 5, 547-548. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.225>

Ἑλένη Καρατζᾶ, *Καππαδοκία, ὁ τελευταῖος ἑλληνισμὸς τῆς περιφέρειας Ἀκσεράι-Γκέλβερι (Καρβάλης)*, Ἀθήνα: Γνώση, 1985, σ. 394.

Κυκλοφόρησε σὲ καλαισθητὸ τόμο, ἀπὸ τὴν ἄλλοτε συνεργάτρια τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν Ἑλένη Καρατζᾶ, μιὰ μελέτη ποὺ ἀναφέρεται σὲ ἕξι χωριὰ τῆς περιφέρειας Ἀκσεράι-Γκέλβερι τῆς Καππαδοκίας, τὸ Ἀκσεράι, τὸ Γκέλβερι, τὰ Κενάταλα, τὸ Σεβρίχισαρ, τὸ Χαλβάντερε, καὶ τὸ Τσελετέκ. Εἶναι ἓνα βιβλίο ποὺ μιλάει γιὰ ἓνα ἄλλο κόσμο, μακρινὸ καὶ γοητευτικὸ, ὀριστικὰ χαμένο πιά. Μέσα ἀπ' αὐτὸ ξεπροβάλλουν ἓνα-ἓνα διάφορα χωριὰ τῆς Καππαδοκίας μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ μυστηριῶδες γεμάτο βράχους τοπιὸ τους, μὲ λαξευμένα στοὺς βράχους σπιτία, στοές, ἐκκλησίες καὶ μὲ ἄφθονα ἐρείπια.

Ἐνα πλῆθος ἀπὸ παραδόσεις συνδέονται μ' αὐτά, γιὰ χριστιανοὺς ποὺ τούρκεψαν, θαυματουργές ἐκκλησίες ποὺ ὅποιος ἐπιχειρεῖ νὰ τίς γκρεμίσει τιμωρεῖται μὲ θάνατο. Πρόκειται γιὰ τόπους πανάρχαιους, ὅπου διαφορετικοὶ πολιτισμοὶ διαδέχονταν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἀφήνοντας ὁ καθένας τὴ σφραγίδα του καὶ διαμορφώνοντας τὴ φυσιογνωμία τῶν κατοίκων τους. Στὴν καρδιὰ τῆς τουρκικῆς ἐπικράτειας μεμονωμένοι μικροσκοπικοὶ πυρῆνες ἐξακολουθοῦν μέχρι τὸ 1924 νὰ διατηροῦν τὴν ἑλληνικότητα καὶ τὴ θρησκεία τους, νὰ αἰσθάνονται οἱ κάτοικοί τους Ἑλληνες περισσότερο ἴσως κι ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες τῆς Ἑλλάδας. Δίνουν ἀρχαῖα ἢ παλιὰ χριστιανικὰ ὀνόματα στὰ παιδιὰ τους, χαράζουν στὰ ὑπέρθυρα τῶν σπιτιῶν τους χριστιανικὲς ἐπιγραφές. Ὅλος αὐτὸς ὁ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον καὶ ἐντελῶς ἄγνωστος –καὶ ὄχι μόνο στὸ εὐρὺ κοινὸ– πολιτισμὸς, ποὺ διατηρήθηκε παρά τίς δυσμενέστατες συνθήκες ἐπὶ αἰῶνες ὀλόκληρους σχεδὸν ἀναλλοίωτος, χάθηκε ἀπὸ τὴ μία μέρα στὴν ἄλλη μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν.

Ὅσοι εὐτυχήσαμε νὰ ἐργαστοῦμε στὸ πρόσφατο παρελθὸν ὡς συντάκτες καὶ ἐρευνητὲς στὸ Κ.Μ.Σ., ποὺ ἴδρυσε καὶ διεύθυνε ἡ Μέλπω Μερλιέ, θυμόμαστε πῶς μιλοῦσε γι' αὐτὸν τὸν ξεριζωμὸ: «Ἐκεῖ κάτω βρίσκεται μιὰ χώρα χωρὶς ἑλληνισμό. Ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, βρίσκεται ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χωρὶς τὴν χώρα του».

Κύρια πηγὴ γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ βιβλίου τῆς Ε. Κ. ὑπῆρξαν τὰ ἀρχεῖα προφορικῆς παράδοσης τοῦ Κ.Μ.Σ., ποὺ πλουτίστηκαν ἀπὸ ἀφηγήσεις Μικρασιατῶν γιὰ τὴν ἀναβίωση τῶν ξεχασμένων πατριδῶν τους. Τὸ βι-

βλίο της, πού μᾶς ἐνημερώνει γιὰ τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῶν ἐξὶ αὐτῶν χωριῶν στὴν καρδιά τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, χωρίζεται σὲ τρία μέρη.

Στὸ πρῶτο μέρος περιγράφεται ὁ γεωγραφικὸς χώρος, μέσα στὸν ὁποῖο βρίσκονται τὰ ἑλληνικὰ πολίσματα, καθὼς καὶ ἡ τοπογραφικὴ περιγραφή τῶν ἰδίων πολιτισμάτων. Ἐπίσης γίνεται εἰδικὴ μνεία γιὰ ὀρισμένα τούρκικα χωριά καὶ τοποθεσίες ὅπου βρίσκονταν χριστιανικὰ μνημεῖα ἢ γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν παραδόσεις σχετικὲς μὲ τὴν κατάληψή τους ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἢ γιὰ τὸν ἐξισλαμισμό τῶν κατοίκων τους.

Τὸ δεύτερο μέρος πραγματεύεται τὴν ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων, τὴν ἴδρυση καὶ τὴν ἀνάπτυξή τους, ἰδίως στὸν 19ο αἰώνα. Ἡ συγγραφέας ἀναφέρεται στὴν κοινοτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωση, στὴν παιδεία, τὴν οἰκονομία. Μιλάει ἐπίσης γιὰ τὴ μετανάστευση, τὴ δεκαετία 1914-1924, τὴν Ἀνταλλαγὴ καὶ τὴν ἐγκατάσταση τῶν προσφύγων στὴν Ἑλλάδα.

Στὸ τρίτο μέρος ὑπάρχει περίληψη τοῦ βιβλίου στὰ γαλλικὰ καὶ στὰ ἀγγλικά (ἡ περίληψη καὶ στὶς δύο γλώσσες ἀποτελεῖ μᾶλλον πλεονασμὸ), βιβλιογραφία, κατάλογοι πληροφορητῶν, λέξεων καὶ τοπωνυμίων, καθὼς καὶ πίνακες ὀνομάτων καὶ σπανίων λέξεων.

Εἶναι αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψη ἑνὸς λεπτομερειακοῦ χάρτη τῆς περιοχῆς Ἀκσεράι-Γκέλβερι. Ὑπάρχει μόνον ἓνας μικρὸς χάρτης ὀλόκληρης τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου ὁμως σημειώνεται μόνον τὸ Ἀκσεράι καὶ τὸ Γκέλβερι. Ἡ παράλειψη αὐτὴ δυσκολεύει πολὺ τὸν ἀναγνώστη στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου.

Ἐπίσης, γιὰ τὸν μὴ εἰδικὸ ἀναγνώστη, θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ ὑπάρχει μιὰ εἰσαγωγὴ ὅπου νὰ αἰτιολογεῖται ἡ ἐπιλογὴ αὐτῆς εἰδικὰ τῆς περιοχῆς γιὰ λαογραφικὴ-ἔθνογραφικὴ ἔρευνα καὶ νὰ διαγράφονται τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς σὲ σύγκριση μὲ τὸν ὑπόλοιπο μικρασιατικὸν ἄνθρωπον. Ἐτσι ὁ ἀναγνώστης θὰ μπορούσε νὰ διακρίνει τί ἀπὸ ὅλα ὅσα περιγράφονται ἀποτελοῦν ἰδιορρυθμίες τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ νὰ κρίνει ἂν αὐτὰ πού συνέβαιναν ἐκεῖ εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὰ καὶ μοναδικὰ φαινόμενα ἢ ἂν συνηθίζονταν σὲ ὀλόκληρη τὴ Μικρασία.

Πάντως τὸ βιβλίον τῆς Καρατζᾶ ἀποτελεῖ μιὰ πολὺν χρήσιμη συμβολὴ στὴν ἱστορία τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἔκδοση ἱστορικὰ καὶ βιβλιογραφικὰ τεκμηριωμένη, γιὰ μιὰ διεξοδικὴ ἔρευνα πού διέπεται ἀπὸ ἐπιστημονικὴ εὐσυνειδησία.